

Osnovna šola Ljudski vrt
Podružnica Grajena
Grajena 60
2250 Ptuj

VSAKA VAS IMA SVOJ GLAS

GOVOR GRAJENE Z OKOLICO

Avtorja:

Gal Gojčič Kralj, 8. g
Urban Fras Plavec, 8. g

Mentorica:

Petra Uvera Hočevar

Grajena, junij 2016

1. SLOVENSKA NAREČJA – NAŠE BOGASTVO

Slovenski jezik spada v slovansko jezikovno družino in je po številu govorcev eden izmed manjših v njej. Kljub temu pa je narečno izredno raznolik in pester. Slovenska narečja in govori se glede na jezikoslovno utemeljene podobnosti združujejo v večje enote, ki jih imenujemo narečne skupine. Govorimo o obstoju sedmih narečnih skupin, in sicer: koroške, primorske, rovtarske, gorenjske, dolenske, štajerske in panonske.

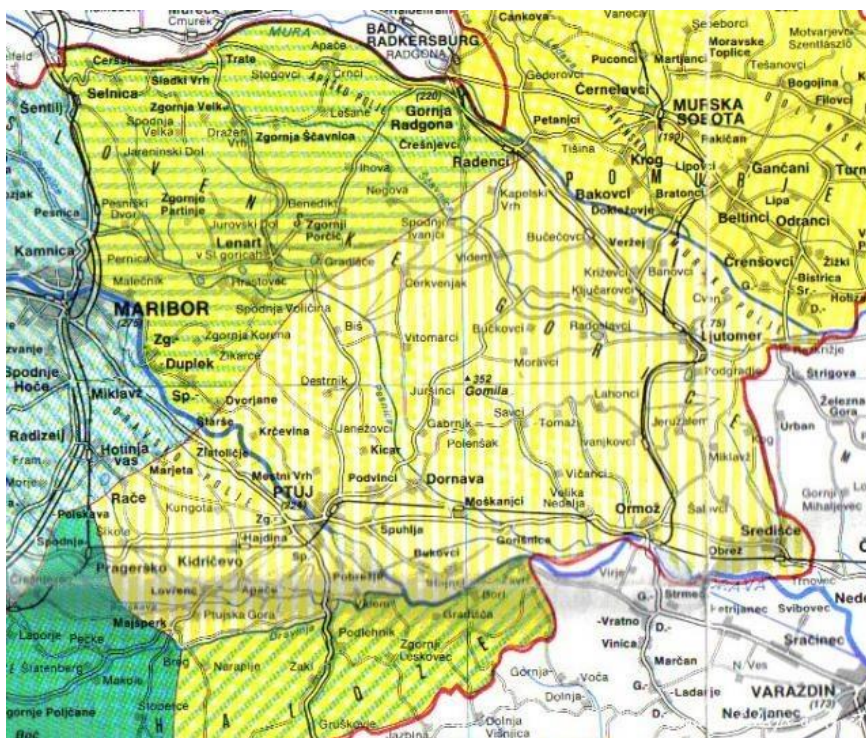
Vzrokov za narečno razčlenjenost je več – zgodovinski (poseljevanje, preseljevanje, turški vpadi ...), geografski (naravne prepreke, kot so hribovja, reke, močvirja, ki so preprečevale družabne stike med ljudmi), politični (politična ureditev, cerkvena ureditev) in drugi. Vsi so usmerjali življenje in gibanje ljudi na tem prostoru. V naš jezik pa so prodirali tudi elementi tujih (neslovanskih) jezikov in narečij. Ta pojav je vidno prisoten tudi v narečju, ki ga predstavljamo v pričujoči nalogi.

Raziskovalca Gal in Urban

2. UMETITEV NAREČJA V NAREČNO SKUPINO

Panonska narečna skupina združuje štiri večja narečja: prekmursko, prleško, haloško in slovenskogoriško. Govor Grajene z okolico spada v prleško narečje (na karti označeno s svetlo rumenimi navpičnimi črtami).¹

3. GRAJENA

Grajena je naselje v Mestni občini Ptuj s središčem ob istoimenskem potoku, sega pa tudi na bližnja pobočja Slovenskih goric. Njena površina je približno 176 ha. Tod živi čez 324 prebivalcev.² V kraju so podružnična osnovna šola (popolna devetletka, ki jo obiskuje 140 učencev), gasilski dom in kulturni dom. Osnovna šola je pričela s svojim delovanjem februarja 1947. Tik ob Grajeni (nedaleč stran od šole) je tudi vas Krčevina ob Vurberku,³ od koder je naš informator.

¹ Vir slike: <http://www.prlekija-on.net/lokalno/1278/prlesko-narecje-danes.html>

² Podatek je že iz leta 2002, število prebivalstva pa je od takrat (zaradi preseljevanja in številnih novogradenj) narastlo.

³ Zapisovanje tega imena ni enotno, ponekod je Vurberk zapisan s končnim K, drugod pa s končnim G.

4. NAŠ INFORMATOR

Da bi lahko zapisali pristno podobo govorjenega jezika, smo v šolo povabili gospoda Vlada Kokola, ki že celo življenje živi v Krčevini pri Vurberku. Star je 58 let. Gospod Kokol je še vedno zaposlen (povedal je, da ga do pokoja ločita še dve leti delovne dobe), v prostem času pa je amaterski igralec Dramske sekcije KD Grajena. Ker smo želeli izvedeti nekaj podatkov o njegovem življenju in delu, smo se odločili, da ga bomo intervjuvali. Intervju smo opravili 13. aprila 2016.

Gospod Vlado Kokol v predstavi Pokojnik

(vir: Dramska sekcija KD Grajena)

Intervju smo posneli, nato pa naredili prepis posnetka, pri čemer nismo ničesar spreminjali. Nekatere besede smo zapisovali fonetično. Premore in nedokončane misli smo označili s tremi pikami.

5. INTERVJU

Pozdravljeni, g. Vlado Kokol. Glede na to, da smo slišali, da ste zelo zgovoren gospod, poleg tega pa celo življenje prebivate v naših krajih, smo se odločili, da vas malo izprašamo o Grajeni in vašem življenju ... Radi bi namreč slišali pristno podobo našega narečnega govora.

Zanima nas, kdaj ste se rodili in od kod sta bila vaša mama in oče.

Rodija sn se na Ptuji. Živim pa tu f Krčevini pri Vurbergi že celo živleje. Mama je bla iz Podvinc, ata pa iz Grajene.

Kako se spominjate svojega otroštva? Imate kaj bratov in sester?

Man dva brata pa eno sestro, ki živi na Dolensken, en brat – polbrat – v Celju, edn pa v Nemčiji.

Ali ste v svojem življenju bivali še kje drugje ali samo na Grajeni (oz. v Krčevini)?

Samo f Krčevini, razn tisto, ke sn bia v vojske, drüga pa nič, delat pa hodn na Ptuj, tak da man jaz to vse doma okole.

Kje ste se šolali in s čim se ukvarjate v življenju?

V osnovno šolo sn hoda 5 let na Grajeno, potl pa 3 leta v Ptuj. Te sn pa se šo učit za mesara, te sn pa hoda v šolo Maribor, v živilsko šolo. Tam sn tudi končal, nisn pa nikol delo kot me... mesar, ker sn potl, ko sn prišo z vojske, sn šo delate v tišlarijo in delan kot tišlar.

Ste obiskovali OŠ Grajena? Kakšni so vaši spomini na osnovno šolo? Kateri predmet ste imeli najraje?

Šola je bla tisto krat boj tak, štirje razredi, pač pet razredov samo je blo, blo je 5 učitlof ... Lepo smo se zastople, biti pa smo bli ko satan, če smo bli žleht, to ... to pa ni blo popüşaja.⁴

Ali se spomnite svojih sošolcev? Še imate z njimi kaj stikov?

Še, neke jih je žal že umrlo, neke se jih je poselilo po svete, tak da en par pa še stalno srečan.

⁴ Opomba avtorjev: OŠ Grajena je podružnica. Po 5. razredu so učenci obiskovali matično šolo na Ptuju.

Kako ste kot mladi preživljali svoj prosti čas? Verjetno je bilo več druženja kot danes ...

Ja, v prosten cajte smo mi to lepo žogo nabijale – poleti, pozimi pa smuče pa hokej, to je blo.

Ste kdaj kaj ušpičili? Vam je ostal kak dogodek še posebej v spominu?

Joj, blo je tega doste. Nebol se spomijan tega, v šoli smo mogle povedate pesmico. Ze pa so trije kolegi moji, ke smo fküp šli domu, mogli bite po šole, ja pa sn pesmico vedo, ze pa kak mo jaz sam šo domu, ovi do po šole, te pa sn jaz tūdi ne hteja pesmice povedate. Tak da sn te jaz tūdi bija po šole, ke smo te lahko šli fküp domu.

Poznamo vas kot amaterskega igralca Dramske sekcije KD Grajena. Bi nam povedali, kdaj in kako je prišlo do vašega igralskega udejstvovanja?

E ... Pr mladincih smo prvo igro ... je to, je bil režiser tovariš Hojker, ki je bil tudi učitel tu na šole, te pa kot mladince nas je fküp spravo, pa smo začeli. Te pa je tisto ... blo še ono društvo kulturno, pa so nekak ne bli radi, da smo za sebe šli neke, samo so pa pol vidle, da je par igralcof f tem neki tal... pač talent, pa so jih poklicale k sebi, tak da smo potl tan začeli pr kulturnem društvu, take tiste male vloge, pa tak.

Kako se pripravljate na nastope na odrskih deskah? Se je težko naučiti veliko besedila?

Ne, če se hcoj deneš, se hitro navičiš, če pa te je ne, pa je to problem ... Jaz man eno svojo taktiko, ki ne(j)več ... tisto ke je ne(j)več teksta, tisto prvo začnem se vičiti, potl pa te gren proti konce, pa posnemen si na magnetofon tisti govor, ke pač drügi guči, tisto si preberen na glas, oniga mojiga pa tiho, tak da potl ko šaltan, spistim tisto skozi in man lepo ... Sam sebi se menim.

Vam vloge dodeli režiserka ali imate pri tem tudi sami kaj besede?

To pa režiserka, ona pa točno, ona pa ko prime komad v roko, ona ve, keremu bo de ke dala. In do ze še ji te nekak to je uspevalo, pravijo drugi, jaz ne ven.

Kakšne vloge so vam še posebej pri srcu?

Pa ... take boj, gi lahko špilaš nekiga normalniga, ne nekiga hinafca al pa to, to pa jaz ne, ne bi rad špilo take vloge.

Poznate morda kakšno ljudsko pesem ali pripoved iz naših krajev, ki se je ustno prenašala iz roda v rod?

Mmm ... To pa ne bi vedo, je grajenska himna, tisto obstaja *Oj, Grajena bela* al nekak tak je, to je en domačin napiso, samo jaz pa za petje ... pa nesn talent, nikol bija pa nikol ne bon.

Živimo na podeželju. Vsi se med seboj poznajo. Vas je to kdaj motilo? Bi sploh živeli drugje, če bi imeli možnost?

Ne, to pa ne, ze je dosti se jih je tu prselilo, te pa fpraša kdo za jih, pa ne veš, ker ga ne poznaš ne. Prejt smo poznali vse, cele Krčevine, za Dravi dojta, za vsako hišo si vedo, ze pa je tega doste in je malo problem.

Kako ocenjujete kulturno in splošno dogajanje na Grajeni? Ali v svojem kraju kaj pogrešate?

Mmm, jaz mislin, da je kultura, šport, še kar, še kar laufle.

Slišali smo, da hodite še v službo. Imate poleg službe in igranja sploh še kaj prostega časa?

Ja, se nejde tüde, službo si tüdi tak prilagodin, da či je ke tak nujniga doma, da sn lahko frej, al pa vjutro začnem prej, pa grem prej domo, tak da ni problema.

Zahvaljujemo se vam za obisk in vam želimo še veliko uspeha v življenju.

SLOVARČEK NEKATERIH NAREČNIH IZRAZOV

biti (v zvezi biti smo bili) – tepeni

cajt – čas

dojta – doli, dol

domo – domov

fküp – skupaj

frej – prost

gi – kje(r)

guči – govori

hcoj deneš – posvetiti se neki stvari

laufle (v zvezi kultura, šport laufle) – gre/je v teku, pogonu/se razvija

navičiti – naučiti

popüşaje – popuščanje

potl – potem, kasneje

prejt – prej (nekoč)

tišlar – mizar

tišlarija – mizarstvo

tüde/tüdi – tudi

šaltati – prižgati

vjutro – zjutraj

žleht – poreden

6. NAŠE UGOTOVITVE

Podajamo nekaj ugotovitev.

1. Tempo prostega narečnega govora se ves čas spreminja. Na nekaterih mestih je hitrejši, drugod počasnejši.

2. V prostem govoru je veliko premorov, nedokončanih misli in mašil (npr. mmm, e). Določene besede ali vzorci se ponavljajo.

3. Na nekaterih mestih se narečni govor gospoda Kokola meša s ptujskim pogovornim jezikom ali knjižnim jezikom. Vzrokov za to je več: informator je zaposlen na Ptuju, kot amaterski dramski igralec govori na odru v knjižnem jeziku, šola pa je zanj predstavljala uradno okolje, zato je podzavestno pazil na jezik, česar se je zavedal tudi sam. Po intervjuju je povedal, da sta že njegova starša govorila drugače, oče je bil namreč Grajenčan, mati pa iz Podvinc. Kot primer je navedel besedo kruh – mati jo je izgovarjala kot krüh, oče pa kot kruh. Opazili smo tudi, da se je informator nekoliko bolj sprostil, ko smo ugasnili snemalno napravo. Morda bi bilo tovrstni intervju bolje izvesti na njegovem domu.

4. Danes je zelo težko najti govorca, čigar govor bi bil v vseh elementih popolnoma narečno čist (brez primesi drugih govorov/narečij). Grajena praktično ne premore starejšega avtohtonega prebivalca, ki bi živel tod celo življenje. Gre tudi za izrazito tranzitno območje. Sem se priseljujejo mlade družine (s Ptuja, iz Maribora ali od drugod). Ker možnosti zaposlitve v kraju ni, skozi Grajeno potekajo dnevne migracije v smeri proti Mariboru ali Ptuju. Raznolikost v govoru je moč zaznati že pri učencih v šoli.